

Η συνδιάσκεψη της Γλασκώβης, η κλιματική δικαιοσύνη και ο δρόμος προς αυτήν

Γράφει ο ΣΤΕΛΙΟΣ ΔΡΙΤΣΑΣ*

Περίπου προς το τέλος του Αυγούστου του 2021 οι περισσότερες ειδησεογραφικές ιστοσελίδες είχαν ένα μεγάλο τίτλο σαν κεντρικό θέμα. «Code Red for Humanity». Κόκκινος συναγερμός, λοιπόν, για την ανθρωπότητα από την τελευταία έκθεση του διακυβερνητικού πάνελ για την κλιματική αλλαγή (IPCC). Η έκθεση αυτή παρουσίαζε μια κατάσταση όπου η ανθρωπογενής κλιματική κρίση ήδη δείχνει τα δόντια της ανά τον πλανήτη, όπου πολλά βιοσυστήματα είναι στο όριο της ανεπίστρεπτης καταστροφής, ενώ κάποια μάλιστα τα έχουν ξεπεράσει και πως ο χρόνος μας τελειώνει για να μπορέσουμε να αποσοβήσουμε μια πλήρη καταστροφή. Μια πλήρη καταστροφή που σηματοδοτείται από την διάσκεψη του Παρισιού (COP 21) και μετά ως η αύξηση της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας κατά 2° C μέχρι το τέλος του αιώνα σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο ξεκίνησε η 26η συνάντηση των μερών (COP 26) για την κλιματική αλλαγή υπό την αιγίδα του ΟΗΕ στη Γλασκώβη τον περασμένο Οκτώβριο.

Τα COP, που ξεκίνησαν από τη συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992, γίνονται κάθε χρόνο, με την εξαίρεση του 2020 λόγω

Covid-19 και σαν στόχο θέτουν την ανάλυση της κατάστασης που βρίσκεται ο πλανήτης σε σχέση με την κλιματική κρίση, και αντίστοιχα προτείνουν ασφαλή μονοπάτια για το μέλλον. Αυτό, όμως, προφανώς γίνεται σε επίπεδο εθνικών αντιπροσωπειών, άρα τα COP είναι πάνω από όλα διαπραγμάτευση. Είναι ασφαλές μάλιστα να ισχυριστούμε ότι μετά τους γύρους του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου τη δεκαετία του 1990, τα COP είναι τα βασικά πεδία θεσμοθετημένης διεθνούς διπλωματίας και πολιτικής. Αυτό έχει να κάνει προφανώς με μια σειρά από λόγους: από την εκτίναξη της περιβαλλοντικής διπλωματίας στο προσκήνιο λόγω της ορατότητας πλέον των επιπτώσεων της κλιματικής κρίσης, μέχρι το γεγονός ότι πέρα από το περιβάλλον είναι ευκαιρία και για άλλες δουλειές στο παρασκήνιο. Μάλιστα, το συγκεκριμένο 26ο COP έχει τρεις σημαντικές ιδιαιτερότητες που το καθιστούν εξαιρετικά σημαντικό. Καταρχάς, είναι το πρώτο που έγινε εν μέσω πανδημίας. Επιπλέον, είναι αυτό με τη μεγαλύτερη συμμετοχή φορέων στην ιστορία και, τέλος, πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά την 6η σοκαριστική έκθεση του IPCC

Τώρα που καταδείξαμε τους λόγους της σημαντικότητάς της, πρέπει να αναρωτηθούμε αν τελικά η COP26 πέτυχε ή απέτυχε. Δηλαδή τελικά, φέρνει την ανθρωπότητα σε ενισχυμένη θέση απέναντι

* Γεωπόνος, μεταπτυχιακός φοιτητής Περιβαλλοντικής Πολιτικής και Κλιματικών Σπουδών

στην κλιματική κρίση ή απλά ήταν ακόμα ένα δι-βδομαδο “blah, blah, blah”. Είναι σχετικά αποδεκτό από τους περισσότερους αναλυτές ότι η COP26 απέτυχε. Απέτυχε να θέσει αρκετά φιλόδοξους δεσμευτικούς βραχυπρόθεσμους στόχους έως το 2030. Απέτυχε, λόγω της επιμονής κυρίως της Ινδίας, να θέσει ένα στόχο πλήρους απεξάρτησης από τον γαϊάνθρακα έως το 2050 και, τρίτον και σημαντικότερο, δημιούργησε ένα μεγάλο πλήγμα στην υπόθεση της κλιματικής δικαιοσύνης, μιας και απέτυχε να συγκεντρώσει τα ήδη υποσχόμενα από την Κοπεγχάγη το 2009, 100 δισεκατομμύρια για τον παγκόσμιο Νότο.

Για αυτό το τρίτο, την κλιματική δικαιοσύνη, πράγματι μια ένεση ρευστότητας από τον πλούσιο Βορρά στον φτωχό Νότο μπορεί απλά να φαίνεται σαν μια κίνηση φιλανθρωπίας. Παρ’ όλα αυτά, πέρα από την πραγματική αξία αυτών των χρημάτων για την προσαρμογή στην κλιματική κρίση είναι αναγκαίο να κατανοήσουμε ότι η κλιματική κρίση ήταν εδώ πολλά χρόνια τώρα, για τους πιο ευάλωτους αυτού του πλανήτη. Καταστρέφοντας σοδειές, υποδομές και σπίτια. Πέρα από αυτό, όμως, πρέπει να κατανοήσουμε πως είναι μια διαχρονική συνήθεια των προνομιούχων Ευρωπαίων να κρίνουμε τις προθέσεις ανθρώπων με λιγότερα προνόμια από εμάς. Οπότε εφόσον το

σύνολο των κινήματων της Αφρικής, για παράδειγμα, είχαν θέση σαν προτεραιότητα την εξεύρεση αυτών των χρημάτων, η αποτυχία της υπόσχεσης της Κοπεγχάγης για ενδέκατο χρόνο είναι ένα ηχηρό χαστούκι απέναντι σε αυτούς τους ανθρώπους, τους λιγότερο προνομιούχους και αυτούς που ήδη είναι χτυπημένοι πιο πολύ από την κλιματική κρίση.

Πέρα όμως από την αποτυχία των στόχων της, η Γλασκώβη σε επίπεδο διεθνών σχέσεων είχε ένα πολύ σημαντικό συμπέρασμα να δώσει. Ότι ο ρεαλισμός ή ο νεο-ρεαλισμός στις διεθνείς σχέσεις είναι οριστικά και αμετάκλητα νεκρός. Η διπλωματία τύπου Κίσιγκερ, όπου η αφήγηση που δημιουργείται από το ισχυρότερο κράτος στο τραπέζι με αδι-αμφισβήτητη ηγεμονία, είναι νεκρή. Η Γλασκώβη κατέδειξε ότι ζούμε σε έναν πολυπολικό κόσμο και ο καπιταλισμός φαίνεται στην παρούσα, να’ ναι ευχαριστημένος με αυτή την εξέλιξη. Πολυπολικό όχι μόνο όσον αφορά τα αστικά κράτη αλλά συγκροτώντας πόλους σε διεθνείς οργανισμούς, πολυεθνικές, περιβαλλοντικές οργανώσεις, ομάδες πολιτών και κινήματα ακόμα. Η πολυπολική διπλωματία της Γλασκώβης δεν αποκλείει κανέναν από το τραπέζι, οι κανόνες του παιχνιδιού είναι πιο ανοικτοί από άλλες φορές, αλλά προφανώς η ηγεμονία της αφήγησης ακόμα ανήκει στο αστικό στρατόπεδο.

Ο Μπένγιαμιν γράφει: «Η παράδοση των καταπιεσμένων μάς διδάσκει ότι η «κατάσταση έκτακτης ανάγκης» που ζούμε τώρα δεν είναι η εξαιρεση, αλλά ο κανόνας». Στο ίδιο πλαίσιο ο Αντρέας Μαλμ, συνεχίζοντας την ίδια παράδοση κριτικής σκέψης, ισχυρίζεται πως ο καπιταλισμός του 21ου αιώνα έχει ανάγκη από τις κρίσεις και τις καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Οι κρίσεις είναι κάτι που τον συμφέρουν πλέον σε έναν μετασχηματισμό από την κανονικότητα και τη μεγέθυνση σε μια συνεχόμενη διαχείριση κρίσεων που καταστρέφουν παραγωγικές μονάδες και αναδιανέμουν προς τα πάνω τον πλούτο. Η κλιματική κρίση είναι μια μηχανή παραγωγής αβεβαιότητας και κρίσεων. Δηλαδή την ίδια στιγμή που είναι μια παγκόσμια δαμόκλειος σπάθη, ακόμα και για τους καπιταλιστές, μπορεί να είναι το πλαίσιο εκείνο που παράγει τις αναγκαίες για αυτούς κρίσεις. Παράλληλα, ένα ακόμα χαρακτηριστικό της είναι ότι οι ευάλωτοι γίνονται περισσότερο ευάλωτοι και διακινδυνεύουν πολύ περισσότερο από αυτή. Οι πρόσφυγες, οι φτωχότεροι, οι γυναίκες, ακόμα και οι αγροτικοί πληθυσμοί σε σχέση με τους αστικούς, διατρέχουν πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο από τα πιο προνομιούχα στρώματα αυτού του πλανήτη.

Αυτό, λοιπόν, είναι το πλαίσιο που γίνεται η διπλωματία των COP και γενικώς η περιβαλλοντική διπλωματία, ένα πλαίσιο συνεχούς κατάστασης επείγοντος, κίνδυνου και εξαιρέσης. Αυτό το πλαίσιο είναι αναγκαίο για τον καπιταλισμό της εποχής μας αλλά έχει ένα εγγενές χαρακτηριστικό πιθανά επικίνδυνο και για εκείνον: την αβεβαιότητα. Μια αβεβαιότητα που στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων δημιουργεί αυτή την πολυπολικότητα που αναφέραμε και παράλληλα δεν οριστικοποιεί τους κανόνες του παιχνιδιού. Για παράδειγμα, η ίδια η συμφωνία του Παρισιού επετεύχθη γιατί τα μικρά νησιωτικά κράτη κάθισαν να συνασπιστούν και να περάσουν τη διακήρυξη για το στόχο του 1,5° C.

Προφανώς δεν ισχυρίζομαι ότι η ηγεμονία στις διεθνείς περιβαλλοντικές σχέσεις δεν είναι στη μεριά του καπιταλισμού αλλά ισχυρίζομαι ότι ο σύγχρονος κόσμος και η κλιματική κρίση δημιου-

γούν εγγενώς τις προϋποθέσεις για την αλλαγή αυτή της ηγεμονίας. Παράλληλα, όμως για να αποφύγουμε τις παρανοήσεις πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας και μια άλλη σκληρή αλήθεια. Η κλιματική κρίση δεν είναι ευκαιρία για αλλαγή της ηγεμονίας ή παραμένει κρίση γιατί συμφέρει τον καπιταλισμό μόνο. Η κλιματική κρίση είναι μια πραγματικότητα που θα μας ακολουθήσει για πολλές γενιές. Η τελική της λύση προφανώς είναι μια αντικαπιταλιστική προοπτική, αλλά δεν σημαίνει αυτό ότι ακόμα και αν γίνει πραγματικότητα αυτή η προοπτική η κλιματική κρίση θα σταματήσει να υπάρχει άμεσα, ούτε ότι δεν θα περάσουμε σημεία χωρίς επιστροφή. Πολύ πιθανό μάλιστα αυτά τα σημεία να έχουν ήδη ξεπεραστεί σε πολλά οικοσυστήματα, όπως για παράδειγμα στους κοραλλιογενείς υφάλους.

Τελικώς, είναι φανερό πως αυτό που χρειάζεται δεν είναι ούτε τα COP, ούτε πάλι ένα ανάθεμα στα COP. Αυτό, λοιπόν, που πραγματικά χρειάζεται είναι μια διαθεματική κριτική θεωρία των διεθνών περιβαλλοντικών σχέσεων. Μια θεωρία που θα δώσει στα κινήματα τα αναλυτικά εργαλεία για να επηρεάσουν πραγματικά τους όρους του παιχνιδιού. Μια θεωρία κλιματικά δίκαιη, μη φοβική απέναντι στην αβεβαιότητα της εποχής μας και τις προκλήσεις της κλιματικής κρίσης.

Πρακτικά όσο περιέργο και να ακούγεται, η κατάσταση των διεθνών περιβαλλοντικών σχέσεων τα τελευταία χρόνια αποτυπώνει ότι βρισκόμαστε στη σχετικά πρωτόγνωρη κατάσταση που ο στόχος –η κλιματική δικαιοσύνη– εν προκειμένω είναι σαφώς ορισμένος. Τα μέσα, υπάρχει πολύ μεγάλη δυνατότητα να υπάρχουν και αυτό που πραγματικά χρειάζεται είναι πως θα μπορέσουμε να χρησιμοποιήσουμε αυτά τα μέσα. Πώς θα κυριαρχήσει στη δημόσια σφαίρα και πιθανά και στα COP η αφήγηση που θα μας οδηγήσει στην πραγματοποίηση αυτού του στόχου. Ξέρουμε την αρχή, γνωρίζουμε τα πιθανά τέλη του ταξιδιού και ψάχνουμε να βρούμε πώς θα διηγηθούμε την ιστορία. Και ο μόνος τρόπος για να το κάνουμε αυτό είναι μια διαθεματική κριτική θεωρία των διεθνών περιβαλλοντικών σχέσεων. **T**